

ALFARAPÈDIA*

m e m ò r i a p o p u l a r

Nom/Cognom	Dúo Palau: Marta Estal (soprano) i Daniel Ariño (piano)
Títol	«Manuel Palau: música per a veu i piano», del Dúo Palau [Marta Estal i Daniel Ariño]
Temàtiques	home, dona, música, cultura, Manuel Palau, documents
Data i lloc de l'entrevista	Divendres 8 de juliol de 2022, ca l'entrevistada
Data i lloc del concert	Diumenge 27 de juny de 2021, al Teatret d'Alfara
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar, Laura Yustas)
Accés al CD	Compra: si voleu comprar el CD en format físic podeu posar-vos en contacte amb ells a través del seu Instagram: @duopalau En línia: Manuel Palau: música per a veu i piano (spotify)
Enllaç	https://youtu.be/QGp76_cgBM8
Extracte	https://youtu.be/ABflqoXI8Pc

Entrevistem a Marta Estal, integrant de Dúo Palau, un conjunt format per ella (soprano) i per Daniel Ariño (piano) i dedicat a recuperar música valenciana. En 2021 publicaren *Manuel Palau: música per a veu i piano*, un CD que inclou dotze cançons ("*lieder*" específicament) de l'autor. La major part de les peces no havia estat mai enregistrada fins ara i tampoc no estava editada, així que han treballat des de còpies de manuscrits. Precisament per això, perquè són peces que no són accessibles i que no és gens fàcil escoltar, pensem que és molt interessant incloure el seu treball en Alfarapèdia. La selecció feta per este duo és una oportunitat única per a apropar-se al treball d'un autor tan conegut i volgut al nostre poble com Palau. Un autor del que sovint se sap molt per la tradició oral, però del que hem tingut poques oportunitat d'escoltar composicions. Desempolsegat i revivificat estes melodies i els poemes de diversos autors i autores valencianes és tota una aportació a la història de Palau i a la seua conservació a Alfara.

Al llarg de l'entrevista hem inclòs xicotets fragments d'algunes de les cançons. La gravació correspon al concert de presentació del CD que es feu al Teatret el diumenge 27 de juny de 2021. Podeu escoltar les cançons senceres a l' Spotify del duo: [Manuel Palau: música per a veu i piano](#); i si teniu voleu comprar el disc en físic podeu demanar-li'l directament a ells a través del seu Instagram: [@duopalau](#).

D'altra banda, a més d'este CD, tenen ja un altre àlbum en què recuperen música de [Matilde Salvador](#) i que també trobareu al seu Spotify.

Si voleu continuar llegint sobre Manuel Palau a Alfarapèdia podeu consultar les publicacions relacionades:

- ["Manuel Palau Boix, hijo predilecto" \(1993\)](#)
- [Textos sobre el Mestre Manuel Palau \(1960-1968\)](#)

<https://alfarapedia.es/arxiu/duo-palau/>

- ["Una fecha memorable" \(homenatge de diversos autors a M. Palau\) \(1987\)](#)

Sinopsi

Entrevistem a Marta Estal, que ens parla del treball del *Dúo Palau* [del que forma també part Daniel Ariño, piano]. Durant tota l'entrevista tenim molt present a Daniel Ariño, a qui podeu vore tocant magistralment les peces en el vídeo i amb qui no vam poder coincidir personalment. Parlem molt a gust amb Marta, que ens explica el procés de treball, de la interpretació de la música de Palau, de la recuperació de compositors i compositores valencianes i de molts altres temes.

Transcripció

Cançó muntanyenca (fragment del concert de presentació)

Música Manuel Palau / poema Lluís Guarnier

*A la muntanya jo tinc
una casa tota blanca.
A la primavera sembla
que és una flor en sa branca.*

Pues, bueno, gràcies de nou...

A vosaltres.

Per a nosaltres que treballem en Alfara pues és molt útil que hi hagen gravacions actuals i que hi haja una interpretació, una revisió de què ha sigut el mestre Palau, perquè té un carrer, és una persona molt coneguda, apareix en moltes fotos, però la gent no sap què feia exactament. El mestre Palau feia música, però no saben què feia realment. Entonces volíem preguntar-te... lo que mos dies tu abans: com arribeu al mestre Palau, perquè pareix que estiga un poc oblidat.

Sí. Jo arribe al mestre Palau perquè la meua professora de cant havia cantat coses seues i em va proposar cantar algunes de les seues cançons i vaig conèixer-les i vaig dir "però açò mola molt" [risses]. Era música molt bonica, molt fresca, que a més era molt còmoda de cantar també i digam que vaig portar amb mi aquestes cançons molt de temps fins que vaig acabar la carrera i deia "jo vull enregistrar açò", sobretot perquè es conega més, perquè si no... es quedava en mi. I jo feia concerts i sempre les programava, sempre sempre posava coses de Palau, però d'alguna manera tenia la projecció que tenia amb els meus recitals. I finalment vam decidir enregistrar. Vaig parlar amb Dani (Ariño) i li vaig dir "Dani, oye, ¿qué te parece esto?". I Dani va estar molt motivat també amb el projecte i vam començar a estudiar i a fer la recerca de cançons, perquè jo totes les que estan al CD encara no les coneixia. Vam anar a les fonts i vam fer ahí una recerca i finalment vam trobar.

I quines són les fonts, perquè...?

Nosaltres vam treballar amb una tesi de Salvador Seguí¹.

Salvador Seguí que és el que té la biografia².

Sí. Exacte. I ell té una tesi molt gran sobre la música per a veu i piano precisament de Manuel Palau. I després té un meravellós annexo –que he consultat moltíssimes vegades– amb totes les partitures de Manuel Palau, tant les editades com les no editades, perquè hi ha moltíssimes sense editar.

Clar, això contaves al concert teu, que hi ha manuscrits.

¹ Salvador Seguí Pérez (1995). *La praxis armónica-contrapuntística en la obra de Manuel Palau. Vida y obra del músico valenciano* (tesi doctoral). Universitat de València, 1995. Per ara no pot consultar-se en línia.

² Salvador Seguí (1997). *Manuel Palau: (1893-1967)*. Valencia: Consell de Cultura, Generalitat Valenciana.

Sí. Nosaltres de fet la majoria de les peces que vam enregistrar al CD són manuscrites i editades hi ha molt molt poquetes. Jo espere que es comence a editar més, però estan... I hi ha diverses versions també segons l'any...

Criatura dolcíssima (fragment del concert de presentació)

Música Manuel Palau / poema Joan Fuster

*Criatura dolcíssima -que fores
la sola riba forta, un deix d'idea,
la mà que entre les meues perdurava!*

I quan de temps heu estat en tot este procés?

Doncs... clar, jo algunes cançons ja les havia fet amb Dani, perquè amb Dani ja havia fet recitals i havia fet la de... "Dani, primera parte: compositores valencianos", perquè és un poc la meua... bueno, lluita. No és una lluita, no?, però sempre... [5 min.] vaig conèixer ixte tipus de repertori fa temps i sempre el programava. No sols Palau, sinó també [Matilde Salvador](#), per exemple, o [Vicent Asencio](#). Aleshores algunes ja les havíem fetes i ixes ja les teníem preparades, però després la resta vam començar a assajar durant uns mesos i després el procés d'enregistrament i postproducció i ja la publicació del CD. Uns quants mesos.

I ha sigut fàcil tot el procés de producció? Trobar qui ho pagara i qui recolzara...

Clar, doncs vam tindre sort perquè Dani ja havia treballat amb una discogràfica. La discogràfica és de la Garriga, de Catalunya, i tenia molt bon contacte amb ell i vam parlar... Albert Moraleta es diu, i ell va estar també interessat. De fet ell havia enregistrat alguna cosa de música valenciana abans perquè... bueno, ell enregistra tot [risses], bàsicament, a la clàssica. I es va mostrar interessat... tot un procés d'això, de recerca, molts papers i després tot el que envolta la producció que no és solament els assajos i l'enregistrament, sinó també la maquetació del CD, que el que vam fer... són tot fotos d'Alfara del Patriarca. I aleshores li vam dir a la fotògrafa "vés-te'n a Alfara del Patriarca i fes fotos de detall de coses" i això és el que va fer finalment tot el disseny del CD.

Què bé. I quina... quan teniu la partitura, quin nivell de llibertat vos dóna? És molt fàcil? Agafes la partitura i ja està o hi ha un treball ahí que tens que fer-lo teu...?

Clar, en aquest cas això ho respondria millor Dani perquè ell tenia més treball amb això. I clar, normalment els músics clàssic agafem la partitura i més o menys la interpretem. Segons el compositor tens més o menys indicacions de si açò ho has de cantar fort, açò més *piano* –o siga, més fluixet–, en el cas de Palau sí que estaven aquestes indicacions, el que passa és que en els manuscrits no era tan fàcil llegir les notes com era en les partitures editades. Així que a vegades sí que ens véiem Dani jo amb el dubte de... "oye, Dani, ¿esto es un sol o es un fa?". I tractant d'endevinar un poquet l'harmonia, segons... sí, alguna melodia... clar, quan no estan editades les partitures tampoc no s'ha fet una revisió formal de tot i pot haver algun error o coses així. És sobretot... la major dificultat en la preparació va ser ixa, amb els manuscrits, perquè no es veien clarament a vegades també. Eren fotos i això. Però molt guai, també perquè era música que no s'havia fet mai, era com descobrir com sonaria... i recorde el primer assaig que jo m'ho havia estudiat, Dani s'ho havia estudiat i de sobte comencem i era molt guai.

Clar, donar-li forma és una aventura.

No, non, noneta (fragment del concert de presentació)

Música Manuel Palau / poema Vicent Andrés Estellés

*Jo tinc una Mort petita,
meua i ben meua només.
Com jo la nodresc a ella,
ella em nodreix igualment.*

Com vau fer la selecció? O siga, només podríeu fer deu o dotze peces.

Clar, hi havia milers de partitures... Nosaltres tenim un criteri amb el Duo Palau, que és el duo que tinc amb Dani dedicat a aquest tipus de repertori: nosaltres vam triar música que no estava enregistrada prèviament i que siguera en valencià, eren els dos criteris. És que havíem de tindre un criteri perquè realment hi havia moltíssim repertori. Moltíssim, moltíssim repertori. Aleshores és això: en valencià sempre i que no estiguera enregistrat. No hi havia pràcticament cap enregistrament previ, la meua professora de cant sí que havia enregistrat un CD que és molt difícil de trobar...

María Ángeles Peters?

No, Gloria Fabuel. El que passa és que és això, que són coses que són molt difícils de trobar. I després hi havia alguna cançó que sí que estava enregistrada amb un altre arranjament i coses així [10 min.], però peces que igual formaven part d'un cicle però el cicle sencer no estava enregistrat. I així també un poc seleccionant que cada text fora part d'un poeta diferent o que hi haguera varietat de textos i coses així. Però ja et dic que musicalment, clar, jo podia fer-me una idea de com sonava, però fins que no vam posar-ho tot en marxa també era un risc de... què fem.

Clar, bàsicament són *lieder*.

Sí, exactament, són *lieder*, perquè Palau beu de la tradició del *lied* (*lieder* en plural) i de la tradició francesa i li posa un poquet d'atmosfera valenciana. Que després és el que fan tots els compositors posteriors, que ell va ser mestre d'alguna manera de tots els compositors de després que abans he esmentat que també cantem. És un poquet això i per això és una música tan guai, perquè sona molt bonica, hi ha una relació molt directa entre el text i la música –que això s'agraeix molt–, que això sobretot bé del *lied* i d'aquest estil i després les textures i les harmonies tan fresques i tan... però tant suggerents a vegades, que vénen més de la tradició francesa i de la *chanson* i tot això. I sona molt marítim també, molt molt valencià. És molt guai.

Un pregunta feta des de la ignorància: el mestre Palau també té alguna coseta de música atonal i músiques un poc més boges.

Sí que és veritat que hi ha cançons que són molt tonals, que sonen molt normals i després hi ha unes altres cançons que són un poquet més complicades d'escoltar. Jo no crec que arribara tant a ser una musical molt atonal, però sí que hi ha moment estranys a l'oïda. De tota manera, és veritat que les cançons a veu i piano que nosaltres més ens hem apropiat no han resultat tant "modernes", digam.

Bueno, són molt boniques. Lo que a mi me dóna personalment és ganas d'una segon part [risses].

Ah, pues mira, no ho havíem pensat.

Ho demanarem, ho demanarem [risses].

Clar, clar. És que és un tema.

Claro, és que hi ha moltíssim.

Hi ha moltíssima música, sí. I de fet tota aquesta música que hem deixat que estava també en castellà i fins i tot hi ha música amb textos de Palau, que ell va escriure alguna coseta, que ens vam plantejar posar-les per la curiositat però estaven en castellà i vam dir "bueno, vale, pues no la posem", però sí que hi havia música també amb textos seus. Molt poqueta, però hi havia. I bueno, és que... i cançons en castellà molt molt molt boniques, sí.

Clar, és tota una vida produint, teniu faena.

Clar. Clar.

Veuràs que allí és suau la mar (fragment del concert de presentació)

Música Manuel Palau / poema Xavier Casp

Veuràs que allí és suau la mar.

Veuràs que allí té pau el cel.

I així és suau l'anhel,

i així té pau la mar.

Bueno, els poetes són poetes coneguts, maravillosos...

Sí, són poetes... bueno, nosaltres vam triar poetes valencians: [Estellés](#), [Joan Fuster](#)... –no em vindrà...–, [Lluís Guarner](#)... Sí. Tomás Sanchís...

Xavier Casp.

Xavier Casp, sí.

Tomás Sanchís, Agnès Armengol...

Exacte. [Agnès Armengol](#) és catalana, però bueno, complia amb el nostre criteri. I després això, ell posava música als poetes de la seua generació. També té música de poetes anteriors i de poemes de la Generació del 27: uns poemes de Gerardo Diego molt guais.

Què bonic, mare meua.

Sí que té... Bueno, el que feien en realitat tots els músics de principi del segle XX, feien molt això: posaven música als poetes que tenien al voltant. I ací a València a més és que hi havia un gran contacte entre ells [15 min.]. Que després s'ha perdut aquesta tradició, però que tenien el seu propi grup, la seua pròpia Generació del 27 però en València. Que després això no es diu molt, però sí que eren amiguitos [risses].

Per a investigar a Palau i a la resta de gent que treballeu vos haureu de formar no només en la partitura musical, perquè supose que vos heu llegit els llibres i vos heu d'empapar un poc, heu d'investigar un poc el personatge també.

Sí, exactament. En el cas de Palau, això, llegir la biografia, llegir les fonts i amb el CD de Matilde Salvador que hem fet també. Per sort amb el CD de Matilde és que tenim testimonis més directes i entrevistes seues. Amb Palau va ser un poquet més difícil apropar-se a ell directament. Però em recorde que quan estàvem fent l'enregistrament o imprimint les partitures que justament coincidia que jo estava assajant a Foios i vaig imprimir les partitures a una reprografia de Foios i l'home em va dir "ai! El mestre Palau! Hi ha un home ací que el va conèixer..." o siga que una forma d'apropar-se a ell també va ser estar a prop físicament d'aquests pobles perquè tot el món et parlava i et parlava d'una manera com molt amable i molt agraïda.

Sí, tota l'Horta... jo crec que era un personatge molt conegut, tenia molta relació amb bandes que era una cosa... No sé si ell tenia música per a banda, m'imagina que sí.

Sí, jo crec que sí, té... De fet ara es comença a fer un poquet més. Bueno, no per mi, però jo sí que veig que hi ha com un moviment com d'uns quants que estem com posant en valor tota aquesta música i jo el veig programat prou més que abans, tant en l'orquestra de València com jo crec que la banda de Castelló fa poc va fer un programa amb una obra nova de Palau... Sí, com que vaig veient i és molt guai, sí, sí. I tot el món m'ho diu "es que está muy bien escrito, está muy bien escrito". Sí, sí. A veure si es fa més, perquè és una figura important.

Pues hi ha que revivificar-los fent lo que feu, cantant-los o interpretant-los. Totalment.

L'espigolaire (fragment del concert de presentació)

Música Manuel Palau / poema Agnès Armengol

*La pobra espigolaire
s'aixeca matinera;
se'n va a cercar espigues
pels camps i les margeres.*

Entonces teniu publicat... Matilde Salvador també?

Clar, està publicat... ara vos done una còpia. Està publicat, està publicadíssim [risses]. Des de... desembre de l'any passat.

Molt ràpid entonces?

Clar, és que el concert aquest que vam fer en juny³ en realitat era post-COVID, perquè estava programat per a gener en realitat. Per això va ser tan tard, però el cd estava publicat ja des de desembre de l'any passat, de 2020, que va eixir. I guai. Sí, i el de Matilde està també a l'Spotify i em sorprén perquè de vegades la gent el troba i diu "oye, però..."

Mosatros l'hem trobat, sí. Però de xiripa perquè no el buscàvem. Si l'haguérem buscat l'haguérem trobat antes, però en fin.

Clar, sí, sí. Pues el de Matilde és un poc el mateix, també són inèdites i després hi ha un cicle que sí que compartim amb un... que sí que està en Spotify però cantat per un tenor. Aleshores hi ha dues versions: soprano i tenor; i la resta són inèdites. I sí, la gent el googleja i encuentra coses. Però és sorprenent, no m'ho esperava realment. Però clar, ahí està, és veritat. I ara la única referència quan vas a escoltar Palau... ix el meu CD tot el temps [risses]. He cumplido mi objetivo: no ser escuchada yo, sino Palau. A mí me da igual. Sí, és molt guai, realment.

I teniu previsió... teniu un projecte...

Bueno, el projecte més proper és presentar el CD de Matilde Salvador, que encara no l'hem fet, i després jo tinc un altre projecte pensat però que se m'està... llegando el tiempo, que és fer un recital amb música valenciana però relacionada amb Joan Fuster, que és el cent aniversari aquest any...

Ostras, què interessant.

I clar, Palau té música de Joan Fuster, Matilde Salvador també... o siga que hi ha repertori d'alguna manera per apropar-se i bé, i també hem fet moltes coses amb textos d'Estellés... [20 min.] i bé, fer com una mena de concert un poquet amb poemes com l'altra vegada també.

Què bonic.

Sí, és guai la idea però encara no he tingut temps per a fer-la [risses]. És en novembre l'aniversari, tinc poquet de temps i he de trobar algú que ens contracte... ens financie...

Bueno, no serà difícil, no? Jo estic veient molt de moviment per ahí.

Sí, ixa és la cosa, que està tot el món ahí al acecho de Fuster, de l'any Fuster. Així que no sé si trobarem, però seria la idea, estaria guai.

Què bonic.

Sí, amb l'excusa de fer música valenciana en realitat, perquè també tenim el duo i si no... I és que costa estudiar, sobretot per a Dani que s'ha pegat ahí el... i les de Matilde no tant, però les de Palau són molt difícils per al piano, i Dani se ha echado sus horas. Se ha echado sus horas, sí.

Sí, home, el treball se veu, és molt redó...

Sí, què guai, gràcies.

Sonetí (fragment del concert de presentació, cançó completa)

Música Manuel Palau / poema Manuel Bertran Oriola

*Tan blanca, tan dolça,
diríeu talment
que va per la molsa
delicadament.*

*Tan dolça, tan blanca,
també escau de dir*

³ Diumenge 27 de juny de 2021, concert de presentació del CD *Manuel Palau: música per a veu i piano* al Teatret d'Alfara.

<https://alfarapedia.es/arxiu/duo-palau/>

*que sembla una branca
després de florir.*

*Blanca, dolça i fina
és com la boirina
de l'Assumpció.*

*Maria, Maria
la que passa el dia
als peus del Senyor.*